Panel Ymgynghorol yr Iaith Gymraeg

Welsh Language Advisory Panel

11 Mawrth 2024 am 2yp
Cyfarfod Teams

COFNODION A PHWYNTIAU GWEITHREDU

Yn bresennol:

Cyng. Glynog Davies	GD	Plaid Cymru (Cadeirydd)
Cyng. Andrew Davies	AD	Plaid Cymru
Cyng. Carys Jones	CJ	Plaid Cymru
Cyng. Jean Lewis	JL	Plaid Cymru
Cyng. Tina Higgins	TA	Llafur
Cyng. Kevin Madge	KM	Llafur
Cyng. Sue Allen	SU	Annibynnol
Swyddogion		
Llinos Evans	LLE	Rheolwr Polisi a Chynnwys
Sioned Raymond	SR	Swyddog Polisi Graddedig

Rhif	Testun a phwyntiau gweithredu	Yn gyfrifol
1.	Croeso ac Ymddiheuriadau Croesawyd Kelly Morris, Ymgynghorydd Dysgu a Datblygu o'r Cyngor Sir a Llyr ap Dafydd Jones o Adran Gymraeg y Llywodraeth Cymru i'r cyfarfod. Derbyniwyd ymddiheuriadau oddi wrth y Cynghorydd Peter Hughes-Griffiths a Gwyneth Ayres.	
2.	Cofnodion y Cyfarfod diwethaf Cynigodd Cynghorydd Jean Lewis ei bod yn gofnod cywir ac eiliodd Cynghorydd Sue Allen hyn.	
3.	Cyflwyniad – Cymraeg i fusnesau Sir Gâr Esboniodd Kelly Morris ei bod wedi bod yn gweithio gyda busnesau'r Sir ers tua 6 mis bellach gyda'r nod o drosglwyddo'r hyn rydym yn gwneud gyda staff y Cyngor i fusnesau'r Sir. Fel Cyngor rydym yn awyddus i roi cefnogaeth i'r busnesau a hyder i ddefnyddio'r Gymraeg. Rhoddwyd cyfle i'r busnesau hyn a oedd wedi rhoi ceisiadau mewn am grantiau ARFOR i gael ei dweud. Un o'r pwyntiau a gafodd ei godi drwy'r ceisiadau yw bod angen mwy o gefnogaeth o ran defnyddio'r Gymraeg yn ymarferol a sut bod modd cynyddu defnydd o fewn y busnesau.	

	Yn symud ymlaen o hyn, fe gynhaliodd Kelly sgyrsiau 1-1 gyda llawer o'r busnesau. Yr hyn a ddaeth i'r amlwg yw bod nifer yn awyddus i uwchraddio ei staff i allu defnyddio mwy o'r Gymraeg a chael cymorth i wneud tasgau megis cyfieithu bwydlenni. O'r wybodaeth a dderbyniwyd aethant ati i greu cynllun gweithredu pedwar rhan: 1. Cefnogi busnesau 2. Cynyddu Sgiliau Iaith 3. Prentisiaethau, Profiad Gwaith, Hyfforddiant 4. Marchnata Mae Mentrau Iaith y Sir hefyd yn gwneud llawer o waith gyda busnesau ac yn y dyfodol agos bydd Kelly yn cwrdd â nhw i weld sut bod modd symud ymlaen a chydweithio. Esboniodd Kelly ein bod wedi elwa fel Cyngor o gyllid Cymraeg Gwaith, gyda llawer o staff y Cyngor wedi bod ar y cyrsiau. Cynhaliodd Kelly trafodaethau gyda'r Ganolfan Ddysgu i weld a fyddai'r Cyngor yn gallu cynnal y sesiynau ar gyfer y busnesau er mwyn rhoi'r cyfle iddynt wneud y cyrsiau. Cynhaliodd Kelly sesiynau briffio gyda'r busnesau, gyda 48 ohonynt yn dangos diddordeb i wneud y cyrsiau. Roedd y rhan fwyaf eisiau cyrsiau wythnosol, ac yn barod ymrwymo i tua 3 awr yr wythnos. Bydd y sesiynau yn ddechrau yn Ebrill gyda 25 o ddysgwyr o fusnesau amrywiol y Sir wedi ymrwymo. Dyma sut redir y sesiynau: - Bore Llun 09:00-12:00 - Nos Fawrth 17:00-20:00 - Awr o sesiwn hunan astudio'r wythnos Roedd y busnesau yn awyddus i gwrdd wyneb yn wyneb a rhai dosbarthiadau rhithiol. Bydd y sesiynau yn adlewyrchu'r hyn maent eisiau ei wneud sef darparu gwasanaeth dwyieithog. Y bwriad hir dymor wedi'r cwrs yw ei bod yn symud ymlaen i'r lefel nesaf. Wrth edrych tuag at y dyfodol esboniodd Kelly yr hyn a rhagwelir yw bod y rhwydwaith yn cael ei gynnal gyda mudiadau fel y Mentrau i gael busnesau i rannu profiadau ac adnoddau. Diolchodd Cynghorydd Glynog Davies i Kelly am ei chyflwyniad trylwyr gan nodi pa mor braf oedd gweld yr uchelgais sydd gan fusnesau a'r awydd i ddysgu a datblygu'r iaith. Nodwyd ei fod yn bwysig codi hyder a rhoi'r cyfleodd i bobl ifanc er mwyn iddynt allu siarad Cymraeg yn gyhoeddus. Ategodd nifer o'r Cynghorwyr ei diolch i Kelly am yr holl waith gyda'r busnesau a pa mor bositif yw'r gwaith sydd wedi cael ei wneud hyd yma. Derbyniodd y Panel yr adroddiad.	
4.	Cyflwyniad Enwau Lleoedd Croesawodd GD, Llyr ap Dafydd Jones o adran Gymraeg yn y Llywodraeth i roi cyflwyniad ar bolisïau enwau lleoedd. Gweithia'r llywodraeth yn benodol ar raglen gweithredu i amddiffyn enwau lleoedd Cymraeg. Y cytundeb yw gweithredu i sicrhau bod enwau lleoedd Cymraeg yn yr	

	amgylchedd adeiledig a naturiol yn cael eu diogel a'u hyrwyddo ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Esboniwyd y cyd-destun polisi: • Cymraeg 2050: Thema 3 - Seilwaith a Chyd-destun • Cymraeg 2050: Cynllun Gweithredu 2021-26 • Cynllun Tai Cymunedau Cymraeg (2022) • Polisi Seilwaith Ieithyddol y Gymraeg (2023) • Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2016/2023 • Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 (Awdurdodau Lleol, Parciau Cenedlaethol, Llywodraeth Cymru). Nodwyd fod gwahanol fathau o enwau lleoedd gan nodi'r prif rai: - Enwau **aneddiadau** (pentrefi, trefi, dinasoedd) - Enwau **eiddo** (gan gynnwys tai, ffermydd, ac adeiladau eraill) - Enwau **busnesau** (gan gynnwys tafarndai, siopau ac ati; arwyddion brown) - Enwau **nodweddion daearyddol** (mynyddoedd, llynnoedd, rhaeadrau, caeau ac ati) - Enwau **datblygiadau a strydoedd** Mae nifer yn enwau hanesyddol a phwysleisiwyd fod yr holl enwau yn dod a materion gwahanol i'w ddatrys. Mae nifer o sefydliadau ynghlwm ac enwau lleoedd, nodir y prif gyrff isod: - Comisiynydd y Gymraeg - Is-adran Cymraeg 2050, Llywodraeth Cymru - Cadw, Llywodraeth Cymru Mae gorgyffwrdd sylweddol rhwng y meysydd hyn, ac mae'r gwaith yn cael ei ddwyn ymlaen ar y cyd. Tanlinellwyd yr hyn mae'r Llywodraeth yn ei wneud, gan nodi ei bod yn comisiynu ymchwil i'w galluogi i ddatblygu ymyraethau polisi i warchod enwau ym mhob rhan o Gymru. Rhai o'r nodau ymchwil yw: ➢ Canfod ble, sut a pham mae enwau eiddo yn newid. ➢ Deall dulliau a pholisïau presennol awdurdodau lleol ar gyfer deilo a cheisiadau i newid enw eiddo. ➢ Cael gwell dealltwriaeth a pam fod rhai perchnogion busnesau eisiau mabwysiadau enwau newydd yn lle enwau eiddo Cymraeg sydd eisoes yn bodoli. ➢ Clustnodi newidiadau enwau topograffig Cymraeg, pam fo'r rhain yn digwydd ac union natur y newidiadau hyn. Yr hyn mae'r Llywodraeth yn ei wneud i warchod enwau lleoedd yw: • Gweithio gyda phartneriaid a busnesau i warchod enwau daearyddol. • Ystyried y defnydd o gyfamodau i warchod enwau tai. • Archwilio'r defnydd o becynnau trawsgludo fel ffordd o godi ymwybyddiaeth o werth enw eiddo penodol.	

	• Ystyried ffyrdd newydd o godi ymwybyddiaeth o Restr Enwau Lleoedd yn Hanesyddol Cymru a'i harwyddo. • Cadw golwg ar ddatblygiadau ym mae wardiau etholaethol. • Cynhyrchu canllawiau y gellir eu haddasu gan sefydliadau allanol, a bwriedir trafod gydag awdurdodau lleol cyn hir. Fe ddaeth y cyflwyniad i ben drwy nodi rhai o'r camau nesaf: - Gweithredu ar sail y dystiolaeth o'r ymchwil. - Mae cyfnod cyntaf yr ymchwil wedi cadarnhau rhai o'n rhagdybiaethau. - Bydd cam olaf yr ymchwil, sydd ar y gweill, yn llenwi'r blwch yn ein dealltwriaeth o safbwynt enwau answyddogol . - Ddyn ni heb ddiystyru unrhyw gamau polisi. Bellach maent wedi sefydlu Fforwm Sirol Enwau Lleoedd gan nodi fod Llinos Evans (Polisi) yn cynrychioli Cyngor Sir Gâr ar y Fforwm. Bwriad y Fforwm yw rhannu arferion da a chanfod bylchau yn y ffordd ag ymdrin ag enwau lleoedd. Nododd Llyr ei fod yn agored i unrhyw syniadau ac os bod aelodau o'r Panel eisiau unrhyw wybodaeth bellach bod modd iddynt gysylltu gydag ar: Cymraeg2050@llyw.cymru <mailto:Cymraeg2050@llyw.cymru>. Diolchodd GD am ei gyflwyniad pwerus gan bwysleisio pwysigrwydd gwarchod enwau ein lleoedd ac yr angen i ni gyd-weithio gyda'r Llywodraeth. Gofynnodd Cynghorydd Andrew Davies am y posibilrwydd o greu ymgyrch gyhoeddus i hysbysu trigolion cyn iddynt wneud y penderfyniad i newid enw lle. Ategodd Llyr gan ddweud ei fod yn syniad da, a bod modd pasio'r syniad ymlaen at gwmnïau teledu fel y BBC.	
5.	**Diweddariad Iaith Gymraeg** Hysbyswyd aelodau o'r Panel am gyfarfod nesaf y Fforwm sydd ar y Dydd Gwener, 22ain o Fawrth. Bydd thema'r cyfarfod wedi ei selio ar flynyddoedd cynnar. Esboniwyd fod Cynllun ARFER ar ddechrau i adran Gwella Ysgolion a DMT. Y bwriad yw rhoi ymyriadau iaith mewn lle er mwyn annog mwy o staff i ddefnyddio fwy o'r Gymraeg yn y gweithle.	
6.	**Unrhyw fater arall** Ni chododd unrhyw faterion arall.	
7.	**Cyfarfodydd y dyfodol** ▪ *8 Gorffennaf* ▪ *21 Hydref*	